

MÜZİKSEL DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM 1945–1946 AKBABA DERGİSİ ÖRNEĞİ

Emel Funda TÜRKMEN

Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
latife1947@hotmail.com

Uğur TÜRKMEN

Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
uturkmen@aku.edu.tr

ÖZET: Müzik üzerine yapılan çalışmalar sosyolojik, psikolojik, estetik vb birçok boyutuyla ele alınmakta, incelenmektedir. Müziğin sadece eğlence aracı olmadığı, işlevlerinin olduğu, diğer bilim dalları ile ilişkileri olduğu, bilim boyutuyla da ele alınması gerektiği artık kabul görmüş gerçeklerdir. Müzik ve toplum üzerine yapılan araştırmalarda dönün nitelikli ve titiz çalışmalarla incelenmesi, nitelikli kaynaklara ulaşılması ile mümkün olabilmektedir. Bu çalışma ile toplum ve müzik, değişim ve gelişim, cumhuriyet öncesi toplumsal değişim ve reformlara karşı çıkış, çok partili hayat ve yeni bir dönem, 1920-1950 dönemi müzik politikaları konularına değinilmekte ve çalışmaya destek olması için 1945 ve 1946 yılları arası Akbaba Dergisi incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Kültür, Değişim, Sosyoloji

MUSICAL EVALUATION AND TRANSFORMATION 1945–1946 EXAMPLE OF AKBABA MAGAZINE

ABSTRACT: The studies on music dealt with sociological, psychological, aesthetic and etc. It's already reality that music isn't only entertainment tool, if it has it's functions, realions with othe science branches and it must be accepted as science too. The researchment on music and society is possible by examine qualified and particular Works in past and reach qualified sources. By this work society and music, evaluation and development, social evaluation before republic and objects to reforms, multi-political party time and a new period, mentioning music policy during 1920-1950 and period of 1945-1946 Akbaba journal is studied to support the work.

Key Words: Music, Culture, Evaluation, Sology

GİRİŞ

Toplum ve Müzik

Müziğe dair sosyolojik konuların incelenmesinde sadece güncel değinmek yeterli olmamaktadır. Müzik ve toplum üzerine incelemeler yapabilmenin yolu, üzerinde çalışılacak toplumun tarihsel, kültürel, ekonomik, eğitimsel vb tüm gelişim ve değişimleri üzerinde durmaktan geçmektedir. Güven, toplum biliminin öteki toplumsal bilimlerle ilişkilerini ve başlıca toplum bilim dallarını açıklarken; toplumbilim ve tarih, toplumbilim ve ekonomi, toplumbilim ve psikoloji, toplumbilim ve toplumsal psikoloji, toplumbilim ve sosyal politika konularına değinir ve toplumsal geçğin bir bütün olduğunu düşünür (1999;42).

“Toplum, insanın doğa ile ilişkisinden hareketle toplum yaşamında karşılaştığı deneyimlerin bir sentezidir. Toplum, yaşayan canlı bir organizmadır. Bu nedenle yalnızca ne oldukları değil, nasıl olduklarına da cevap aranmalıdır”(Gökçe,2004;18).

Fichter ise; Toplumu “sosyal gereksinmelerini karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın oluşturduğu bir birliktelik”(2002;79) olarak tanımlar. Bu birliktelik her ne şekilde olursa olsun, toplum ne kadar geleneksel olursa olsun değişir ve gelişir. Değişim ve gelişimin gözlenebilir görünümünden biri, kültürel değişim ve gelişimdir. Toplumun değişim ve gelişiminde etkileşim içinde olduğu en önemli unsurlardan biri olan sanat, yalnızca bir gösterge ve yansıtıcı olmanın ötesinde bir araç olarak da hizmet görmektedir. Uçan’a göre *Sanatın toplumsal işlevi*, bireyler, birey ve toplum, toplumsal kesimler ve toplumlar arasında iletişim-etkileşme, dayanışma, kaynaşma, paylaşma, işbirliği yapma, ortaklaşma, birliktleşme, birleşme ve bütünleşme sağlanmasında sanatın oynadığı rolleri kapsar. *Sanatın kültürel işlevi*, kültürü artırıcı ve yükseltici, kültürel özellikleri taşıyıcı ve kuşaktan kuşağa aktarıcı, kültürlerarası ilişkileri çeşitlendirip zenginleştirici, güçlendirip pekiştirici, sanatsal birikim ve etkinlikleri kapsar (1996;180).

Toplumun kültürel yapısı ve bu kültürün en önemli unsuru olan “müzik, bireyler arasında bağlar kurar, ortak duygular ve düşüncelerin oluşmasını sağlar. Müzik kültürel bir olgudur. Kültürün oluşmasını ve biçimlenmesini doğrudan etkiler. Geçmiş ile gelecek arasında bağlar kurarak, kültürün hem nedeni hem de sonucu olan “insanı” insan değerlerini dile getirir”(Biol, 2002;418).

Değişim ve Gelişim

“Toplumsal değişim, herhangi bir toplumsal sistemde oluşmuş ya da oluşmakta olan değişikliklerdir. Toplumsal yapıda, bu yapı içindeki işleyişlerde, toplumsal kuruluşlar arasındaki etkileşimlerde olumlu ya da olumsuz değişimlerdir. Değişim, sonuçta toplumsal sistemi etkileyeceğinden kısaca “toplumsal sistemdeki değişimler” olarak özetlenebilir. Bazı değişimler süreç içinde kendini belli edebilir. Böylece sistemin değişmekte olduğunu anlayabiliriz”(Günay,2006;196). Toplumsal değişmeyi Tezcan şu şekilde yorumlar. “Toplumsal yapının ve onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumlarındaki değişimdir”(1988;221).

Türk toplumunda özellikle son iki yüz yıldan beri toplumsal yapı ve yaşayışında önemli değişim ve gelişimler gerçekleşmiştir. Toplumsal değişimi meydana getiren her nedenin, kültürün bir değişkeni ile ilgili olduğu, bir kültürel kurumda oluşan değişimin, en küçük toplumsal birime dek etkisini gösterebildiği söylenir. Buna bağlı olarak, toplumsal değişim nedeni olmuş örnekler arasında, daha çok bir kültür kurumunu ilgilendirenler de bulunabilir. (Günay,2006;199).

Cumhuriyet Öncesi Toplumsal Değişim ve Reformlara Karşı Çıkış

Sanatçılar ve aydınlar içinde yaşadıkları toplumun önünde yerini alan, topluma yön veren, yol gösteren, toplumun önünü aydınlatan bireyler olarak algılanmış ve benimsenmişlerdir. Bununla birlikte her zaman mücadele etmek zorunda kalmışlar fikirleri, tutum ve davranışları dolayısı ile yadırganmışlar kimi zaman dışlanmışlar, kimi zaman ölüme varan sonuçlar ile yüz yüze kalmışlardır. Devlet adamı veya yazar, bilim adamı veya müzisyen bu mücadeleden kaçamamış ve her devirde ve her toplumda böylesi durumlarla karşılaşmışlardır.

Osmanlı özellikle gücünün doruğa ulaştığı 15. Yüzyıldan itibaren bir çöküş sürecine girmiş bu çöküşü durdurmak isteyen aydın insanlar ise cefalı ve çilekeş bir hayat ile karşılaşmışlardır. Avrupa Rönesans’la birlikte yeni buluşlar, düşünce akımları ile yenilenirken Osmanlı ise kabuğunu kıramamış, bilim ve sanat olmak üzere hayatın bir çok alanında durağan kalmıştır. Bu durağanlık 17. Yüzyıldan itibaren ise gerileme dönemine girmiştir. Bu sürecin hiç kuşkusuz en önemli olayı yenilikçi ve aydınlanmacı padişah Genç Osman’ın öldürülmesidir. Fikir önderliğini Birgivi Mehmet Efendi’nin, liderliğini ise Kadızade Mehmet’in yaptığı Kadızadeler adlı topluluk, Türk tarihinin ilk gerici hareketi olarak tarihe geçmiştir. Bu hareketin müzik kültürüne yönelik yasakları da görülmüştür. Semra Güzel’in *Dönüşüm* adlı çalışmasında Ocak bu durumu şu şekilde anlatır. “Bu mücadele sadece fikri olarak kalmadı ne yazık ki. Pratiğe intikal etti. Camilerin minareleri, birden fazla minarelerin yıkılması söz konusu oldu, yıkmayı düşünmek söz konusu oldu. Cami musikisine karşı geldiler, güzel sesli kuran okuyan hafızları yasaklamaya

kalktılar, onları dövmeye kalktılar, dövdüler. Mevlit okunmasını yasakladılar, ilahilerin okunmasını yasakladılar ve daha pek çok şey yaptılar ve bu sürecin sonunda İstanbul’da toplumsal kavgalar başladı” (2000 Cd1)

O dönemden bugüne kalan hareketi alaya alan bir söz dikkat çekici
“Bize mülhid diyenin kendinde iman olsa
Dahl eden dinimize, bari Müslüman olsa” (Baha-i Küfri)

Macar asıllı İbrahim Müteferrika tarafından İlk matbaanın kurulduğu, tercüme kurumlarının işlerlik kazandığı, Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi’nin Paris’e elçi olarak gönderildiği Lale devrinin sonu Patrona Halil isyanı ile gelmiştir.

Hiç kuşkusuz sanatı çok seven ve sanatı yaşantısının bir parçası olarak gören III. Selim’in sonu Genç Osman’dan daha acıklı ve hazindir. 1789 Fransız ihtilâli ile Avrupa özgürlük, eşitlik, laiklik, kardeşlik gibi kavramlarla tanışır ve uygulamaya başlarken maalesef Osmanlı çöküşün en hızlı dönemlerini yaşamıştır. III. Selim bir çok alanda uygar toplumlar arasında devletin yerini alması için uğraş verirken yine karşısında tutucuları bulmuştur. Nizam-ı Cedit ordusunun kurulması, askeri okullara yabancı eğitimcilerin gelmesi, Medreselerde Arapçanın yanında Türkçe’nin bilim dili olması vb yenilikler bugün için çok anlaşılabilir olsa da o günkü koşullarda bazı kesimler tarafından hoş görülmemiş ve Kabakçı Mustafa isyanı ile bu yenilikler sona ermiştir.

II. Mahmut III. Selim’in izinden gitmiş ve modernleşme yolunda çok daha etkin ve topluma yön veren yenilikleri gerçekleştirmiştir. “1826’da Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştır. Bu olaya “Hayırlı Olay” Vak’a-i Hayriye denir” (Akyüz;1994;124). Ocağın kaldırılması ile başlayan, batı dillerinin eğitimine ağırlık verilmesi, Avrupa’ya ilk kez 1827’de Paris’e öğrencilerin gönderilmesi, ilk gazetenin (Takvim-i Vakayi 1831) basılması, sarık ve kavuk yerine fes ve pantolonun İstanbul’da ulema için zorunlu olması, ilköğretimin zorunlu olması gibi yenilikler Abdülmecid’in batılılaşma yolundaki çabalarıyla devam etmiştir (Aracı;2006:51). 3 Kasım 1839’daki Tanzimat Fermanı ile bu reformlar genişlemiştir. Ama bu yenilikler özellikle Müslüman olan ve olmayan halkın eşit olduğu düşüncesi belli kesimlerde rahatsızlık yaratmıştır. Padişahın yetkilerinin kısıtlanması, askerlik ve vergilerde adalet sisteminin getirilmesi, din ve devlet işlerinin ayrılması vb reformlar halk tarafından benimsenememiştir. Kuran; Tanzimat’ın başarısızlığını Abdülmecid’in tecrübesizliğine, bazı düşünceleri alırken ve hayata geçirirken eksik ve aceleci tutumlarına bağlar. “Genç Hükümdar Abdülmecid, kabul etmeliyiz ki, iyi niyetle Tanzimat hareketini başlatmıştı; kısmen de olsa onun tecrübesizliği yüzünden tam bir başarıya ulaşamadı” (1997;136).

Bununla birlikte aydın, okumuş, batıyı bilen, araştıran, dil bilen bürokrasinin doğması bu dönemde ilginç bir duruma yol açmıştır. Bir tarafta özellikle gayrimüslimlerle eşitliği kabullenemeyen ve daha birçok reformu benimseyemeyen halk, diğer tarafta reformları yeterli bulmayan ve daha fazla reformun ülkeyi kurtaracağına inanan bir bürokrat kesim oluşmuştur.

Dede Efendi’nin ömrünün son yıllarına denk gelen 1840’lı yıllar müzik alanında çok büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Fransız müzik dergisi Le Ménestrel’de “İstanbul’da geleneksel Türk müziği acı içerisinde öldü.” Diyerek bu değişimin büyüklüğüne dikkat çekilmektedir. (Aracı;2006:80) Opera ve tiyatrunun ciddi bir seyirci kitlesinin bulunuşu pek çok eserin Osmanlıcaya çevrilmesi İstanbul’daki sanat yaşamının parlaklığını sergilemektedir. Tiyatronun Tanzimatla başladığı belirtilmekle beraber çok daha eski yıllarda bir tanışmanın ve sarayın ilgisinin varlığı da kabul görmektedir. Bununla birlikte, batı tiyatrosunun İstanbul, Bursa, İzmir, Edirne, Adana gibi bazı şehirlerde yer bulsa da bütün yurt genelinde yaygınlaşmamıştır. (Budak;2006:87)

1858’de başlayan irili ufaklı başkaldırıları, 1859 Kuleli olayı, 1860 Dürzilerin ayaklanması ve halkın kışkırtılması reformlara karşı oluşan tepkilere verilebilecek örneklerdendir.

Şinasi, Ali Suavi, Namık Kemal gibi aydınların başı çektiği aydınlar ise, Yeni Osmanlılık adı altında toplanarak daha fazla hürriyet istemişler, Şinasi’nin eseri olan Tercüman-ı Ahval ile fikirlerini yaymışlar, Meşrutiyet

istemişler ve bunun sonucunda II. Abdülhamit 1876 yılında Kanun-i Esasiyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Kanun-i Esasinin ömrü iki yıl sürmüştür. Namık Kemal hakkında Akyüz şunları vurgulamaktadır: “Namık Kemal (1840-1888), medrese zihniyeti ile mücadele etmiş, dönemin eğitim sorunlarını tartışmış, halkın kültür düzeyini yükseltmeye çalışmış ve Atatürk’ü siyasi ve vatanperverane görüşüyle etkilemiş bir şair ve yazar olarak eğitim tarihimizde önemli bir yer tutar”(1994;171).

Modernleşmenin Abdülhamit döneminde sürmesi ve bu dönemde özellikle eğitim alanında yapılan yenilikler, demiryollarının, fabrikaların yapılması, ilçelerde bile beşer yıllık liselerin kurulması, yüksekokul ve meslek yüksekokullarına önem verilmesi açılması Jöntürkler adı verilen grup tarafından yeterli görülmemiştir. 1908’de silahlı mücadeleye başlayan topluluğun da yön vermesi ile 23 Temmuz da II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Tüm bu gelişmeler iki hususun önemini vurgular. Yenilikler Osmanlının son yüz yılına damgasını vurmuştur ve değişimlere her zaman muhalif bir kesim olmuştur.

Müzik ve Politika

“Antik Yunan’ın altın çağında müzikle daha yakından ilgili gözlemler büyük filozofların metinlerinde bulunur-hepsinden önce Platon ve Aristoteles-, ki bu yazıların asıl meselesi politiktir. Bu bir rastlantı değildir: Nitekim, toplum felsefesinin ve etik sorunların, dikkatlerin ve felsefi spekülasyonun merkezinde bulunduğu bir dünyada, müzik, insan ve toplumun eğitimi için faydalı görüldüğü ölçüde filozofun da ilgisini çekmiştir. O yüzden insan toplumunun etik olarak örgütlenmesi için politikanın önemini merkezine alan Platon’un Devlet’i, Aristoteles’in Politika’sı gibi eserlerde müziğin konu edilmiş olması kimseyi şaşırtmaz”(Fubini,2006;21).

Eflatun’un düşünceleri şöyle özetlenebilir: “Yönetenleri ve yönetilenleriyle birlikte tüm toplumun tinsel sağlığı müzik eğitimine bağlıdır; ancak onunla sağlanabilir. Bu bakımdan müzik, birey ve toplum eğitiminin temeli olmalıdır” (Akt:Sun,1969;15). Aynı doğrultuda Konfüçyüs’ün “bir toplumun müziği bozuldu mu, o toplumda pek çok şey de bozulmuş demektir” sözü müzik toplum ilişkisini vurgulamakta, müzikteki değişimin toplumsal değişimi işaret ettiğini ortaya koymaktadır. (Budak;2006:139) Bu durum, politikanın içinde olanların sanat olaylarını dikkate almalarını, özellikle etki gücü yüksek olan müziğin üzerinde daha fazla durmalarını gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik Cumhuriyetin felsefesinde hemen ifadesini bulmuş, gereken dikkat ve önem gösterilmiştir.

Cumhuriyet-Atatürk ve Müzik

Halkın eğitiminde müzik önemli bir unsur olarak görülür. “Halk eğitimi yaşam boyu süren etkinliklerden oluşur. Sosyal, kültürel etkinlikler ise bir ulusun, ulus olarak ortaya çıkmasıyla birlikte sonsuza değin süren faaliyetlerin bütünüdür” kapsar. Bu iki kavram birbirinden kopmaz bağlarla bağlıdır. Bu iç içeliği büyük önder Atatürk ‘Cumhuriyetin Temeli Kültürdür’ diyerek yerli yerine oturmuştur.”(Can,2001:57)

Fubini; müzik türleri arasında geçişlerin olduğunu düşünür ve “Müzik, geleneği ve ses dünyası içinde büyük bir dinamizmle değerler, tarzları, biçimleri ve kendi müdahalelerini eğitimi müzik dünyasından halk müziği dünyasına ve tersi yönde sözel gelenekten akademik geleneğe taşımayı başardı. O yüzden, müzik dünyasında müzikal mirasın bir kuşaktan diğerine aktarıldığı devasa bir dikey hareketlilik vardır” der (2004;41). Ve müzikal dilin evrenselliğine vurgu yapar. “Kültürel müzikal dünyamıza yabancı bir müziğin ilk kez dinlendiğinde kavranmasının güç olduğu doğrudur” der ve her müzikal dil içinde, temellerin üzerine atıldığı evrensel bir arka planın varlığından söz eder. Çok kısa bir zaman içinde, dinleme alışkanlıklarımızdan ne kadar uzak olursa olsun, onu algılamamıza izin verdiğini belirtir. Yani, içgüdüsel veya doğal diyebileceğimiz, kendi kültürel ufukumuzun dışındaki müzikleri bile kısa bir kültürleşmenin ardından anlamamıza izin veren bir unsur olduğunu vurgular. (Fubini,2004; 55).

Cumhuriyetin müzik politikaları halkın yeni bir tür müziğe ihtiyacı olduğunu vurguluyor, savunuyor ve politikalarını hayata geçirmek için harekete geçiyordu. Atatürk’e göre Türk ulusu yeni bir uygarlığı

gereksinmektedir. O'na göre Türk ulusunun yeni uygarlığı 'çağdaş uygarlıktır. Çağdaş uygarlık bütünseldir, çağdaşlaşma bütünsel olmalıdır. Her alanda olduğu gibi Türk müzik kültüründe de hızla çağdaşlaşmak gerekmektedir. Bu doğrultuda çok yönlü, çok boyutlu, geniş kapsamlı ve etkin çaba göstermelidir'(Uçan, 2002;47).

Kafesoğlu; En eski ve devamlı topluluklardan biri olan Türkler aşağı yukarı dört bin yıllık mazileri boyunca Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarına yayılmış büyük bir millettir" (1984;41) derken, Uçan, Türk müzik kültürünün kendine özgü çoğulcu ve karmaşık bir bütün olduğunu, ve "Orta Asya'daki ilk oluşum kökleri ve kökenleri bakımından en az beş binyıllık derinliği olan bir tarihsel gelişime ve kültürel birikime sahip" olduğunu düşünür (2002;60).

Erol da Türk müzik kültürünün karşılaştığı kültürel kökenler bakımından zenginliğine değinir. Orta Asya Kökenliliği yanında, Anadolu'ya gelindiğinde karşılaşılan medeniyetlere (Hitit, Likya, Frigya vb), Akdeniz ve Ege kökenlilere, İran ve Arap etkilerine, Selçuklu, Osmanlı ve nihayetinde Cumhuriyet dönemlerine değinir ve tarihimizin "yalnızca Avrupa diye tanımlanan coğrafyada ki toplumlara ait izlere değil, özellikle doğu ve batı diye atlandırılan farklı kültürlerin tarih içindeki buluşmalarına tanıklık (2002;357) ettiğini belirtir.

Böylesine köklü ve binlerce yıllık süreç içerisinde bir çok değişim ve dönüşüm yaşamış Türk müzik kültürünün yeni bir değişim ve gelişimle karşılaşması Tanzimatla başlayan yenileşme çabalarının özellikle yeni Cumhuriyet'le sürdürülmesi, çetin savaflara rağmen yapılması gereken önemli devrim hareketlerinin, her alanda ve her yapı taşında ciddi değişim ve dönüşüm kaçınılmaz olmuştur. Türk müzik kültüründe ve günlük yaşantısında 1920'li yıllardan sonra bu değişim ve gelişimler hız kazanmıştır.

Ama hatırlanması gereken en önemli husus bu değişim ve gelişime kolay gelinmediğidir. Yeni bir ülkenin kurulması imkânsız başarısı olarak tarihe geçmiş, bir toplumun kültüründe bile köklü değişikliklerin yapılabilmiş olması, kararlı bir tutumun yansması olarak Atatürk'e olan inancı ve güveni ortaya koymuştur. Böylesine köklü değişim ve gelişimleri anlamak için ise, bu sürecin incelenmesi gerektirmektedir.

Birinci Dünya savaşından yenilgiyle çıkmış, Çanakkale'de okumuş, aydın kesiminin nerdeyse tamamını kaybetmiş, ordusunun gücünü tamamen yitirmiş ve nüfusun büyük bir çoğunluğu çocuklar, kadınlar ve yaşlılardan oluşan bir toplumu tekrar savafla ikna eden Atatürk'ün bu başarısı hakkında Berktaş şunları söylemektedir. "Bu kadar yorgun ve bezgin bir halkı, üstelikte taşranın geleneksel parçalanmışlığı içinde, izolasyonlu kompartımanlaşması içinde, kültürel bakımdan da dağılık bölük pörçük bir halkı bir kez daha savaşmaya, son bir kez ölüm kalım mücadelesi vermeye ikna etmek muazzam bir mesele haline gelecekti" (2000;CD2).

19 Mayıs 1919'da başlayan mücadele dışta olduğu kadar içte de sürmüş, işgal yanlısı İstanbul hükümeti ve yandaşları, ülkeyi istila etmek isteyen emperyalist güçlerle süren mücadele 30 Ağustos 1920'de zaferle sonuçlanmıştır.

Tam bağımsızlık ve ulusal egemenlik fikrini savunan Mustafa Kemal'in hedefi Çağdaş Uygarlık idi ve bu hedefin gerçekleşmesi için yapılması gerekenleri 1,5 yıl gibi kısa bir sürede gerçekleştirmiştir. Saltanat'ın kaldırılması, Cumhuriyetin ilan edilmesi, hilafetin kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat'ın gerçekleşmesi, Laikliğin benimsenmesi gibi bir çok yenilik bazı çevrelerin tepkisini çekmiştir. Kurtuluş savaşında omuz omuza mücadele edenler farklı düşüncelerde idiler ve Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Adnan Adıvar gibi asker ve aydın kesimden bazı isimler Atatürk'le yollarını ayırdılar. Atatürk Cumhuriyet politikalarında taviz verilmemesi gerektiği düşüncesi temelinde ölünceye kadar yoluna devam etmiştir.

Güzel sanatlar alanındaki kararlı ve yol gösterici tavrı da tıpkı diğer politikalarında olduğu gibi, Türk sanatını ve sanat yaşamını doğrudan etkileyen bir güce sahiptir. Bunu; "Güzel sanatlarda başarı; bütün inkılâpların başarılı olduğunun en kesin delilidir. Bunda başarılı olamayan milletlere ne yazık. Onlar bütün başarılarına rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima yoksun kalacaklardır." Sözleriyle ifade etmiştir.

Her alanda sanatçı yetiştirilmesi için talimat vermekle kalmamış, bu sanatlarla ilgili kurumların da açılmasına önderlik etmiştir. “Toplumun kültürel değişim ve dönüşümünde belki de en önemli görevi 1932 yılında açılan halkevleri üstlenmiştir. Halkevleri sayesinde yeni alfabe, yeni sanat anlayışları, dil ve edebiyattaki gelişmeler, kısaca Türk Devrimi’yle benimsetilmek istenen cumhuriyet ideolojisi Türk toplumuna götürülmüştür” (Ertan vd.2011:202)

Atatürk’ün müzik görüşleri Ziya Gökalp’in görüşleriyle paralellik göstermekle birlikte çok daha geniş bir bakış açısını barındırır ve daha olgun bir anlayış çerçevesinde şekillenmiştir. Sağlam(2009:77), Atatürk ve Gökalp’in fikirleri arasında amaç, teknik ve yaklaşım açısından önemli farklar olduğu görüşündedir. Alpagut’a göre Atatürk, Cumhuriyetin çağdaşlaşma idealleri doğrultusunda müziğin gücü ve rolü üzerinde önemle durmuş, kültürel zenginliğimiz olan Türk müziğini temel dayanak olarak almıştır. (2010:79) En genel yaklaşımla özde ulusal, yöntem ve teknikte çağdaş, nitelikte evrensel(Uçan;1996) olma düşüncesi Türk müzik sanatının ilkelerini ortaya koymaktadır.

Müzik reformunun ana hattını halk şarkılarını batı tekniğiyle çokseslendirilmesi olmakla birlikte, bunun nasıl yapılacağı yeterince belirgin değildir. (Balkılıç;2009:88) 26 Kasım 1934 tarihinde toplanan müzik komisyonunun başarısızlığı, belirgin ve sistematik bir perspektiften yoksun oluşuna bağlanmaktadır. (Balkılıç;2009:87) Bir başka önemli husus yabancı müzik adamlarının yaptıkları çalışmalarıdır. Gelen uzmanların yaptıkları çalışmalar özellikle Türk halk müziğinin çok önemli bir birikimi elde etmesine yardımcı olurken, müzik eğitimi veren kurumların açılma ve gelişimine de katkıda bulunmuşlardır. “...müzik reformu konusundaki tutarsızlıklar Kemalistlerin en önde gelen müzik reformcularında bile görülebilir. Bir taraftan Osmanlı geleneksel müziği’ni retorik düzeyde reddederlerken, diğer taraftan kendi bestelerinde bu müziği kullanmakta sakınca görmezler.” (Balkılıç;2009:97) 1943 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarında sınırlı da olsa Osmanlı Geleneksel Müziği eğitimine izin verilmesi ve bu müziğin önemli besteci ve icracılarından birisi olan Hüseyin Saadetin Arel’in bu kurumun yöneticiliğine atanması müzik politikalarındaki önemli bir ayrılmaya işaret eder.1944 yılından sonra alaturka alafranga müzik tartışmaları hız kazanır. Bu tartışmalar 1945 yılında Meclis’e bile sızar. (Balkılıç;2009:99)

Çok Partili Hayat ve Yeni Bir Dönem

Atatürk’ün vefatı ile 11 Kasım 1938’de İsmet İnönü II. Cumhurbaşkanı olarak göreve başlamıştır. İnönü çağdaş uygarlık yolunda hızla yoluna devam eden, hayatın her alanında reformların yerleşmeye başladığı bir ülke devralmıştır ve bu reformların daha da yaygınlaşması için köy enstitülerinin açılması gibi bir takım atılımlar da gerçekleştirmiştir. “Köy enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihli 3803 sayılı kanunla kurulmuştur. Kurulmalarında Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve İlköğretim müdürü İsmail Hakkı Tonguç’un çok emeği geçmiştir. Kentlerden uzakta, kırsal kesimlerde kurulan bu okulların sayıları zamanla 21’i bulmuştur” (Akyüz,1994:339) Şubat 1954’te ise 6234 sayılı kanunla ilköğretmen okullarıyla birleştirilen okullar kapanmıştır. “Savaş sürecinin tüm olumsuzluklarına rağmen Atatürk’ün başlattığı eğitim ve kültür alanındaki devrimler bu dönemde ara verilmeden farklı alanlarda devam ettirilmiştir. Özellikle klasik batı müziğine önem verilmesi, tiyatrunun yaygınlaştırılması, yeni kütüphanelerin açılması, doğu ve batı klasiklerinin dönemin ünlü Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in çabasıyla Türkçe’ye kazandırılmasında büyük çabalar gösterilmiştir” (Akbıyık,2004:263).

1939 yılında başlayan ve çok yoğun baskılara karşı bir denge ve savaş dışı kalma politikası izleyen Türk siyaseti, bu kararlı tavrını çeşitli politik yaklaşımlarla 1945 yılına kadar sürdürmüş, Birleşmiş Milletler Örgütüne katılarak tarafsızlığını sona erdirmiştir. II. Dünya savaşına ülkenin girmemesine rağmen savaş ekonomisinin uygulanması, savaş sonrasında biraz da batılı ülkelerin yönlendirmesi ile çok partili hayata geçilmesini de beraberinde getirmiştir. Yine de, modernleşme çabaları sürdürülmüş, eğitim, kültür sanat alanlarında önemli eserler kazandırılmış, Köy

Enstitüleri Türkiye'nin eğitim tarihine kazandırdığı en özgün modellerden biri olarak görevini yapmıştır.(Ertan vd.2011:267)

“19 Mayıs 1945'te Cumhurbaşkanı İsmet İnönü yaptığı konuşmada savaşın zorunlu kıldığı şartlar ortadan kalktıkça ülkenin siyasal ve kültürel hayatında demokrasi prensiplerinin gittikçe daha çok yer alacağını söylemiş ve çok partili siyasal yaşama geçiş için yeşil ışık yakmıştır. Bu gelişmeler ülkedeki muhalefete cesaret vermiş ve Cumhuriyet Halk Partisi içinden Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan “Dörtlü Takrir” adı verilen bir program hazırlamışlardır”(Akbıyık vd,2004;269) Mecliste önerileri kabul edilmeyen takrir sahipleri 07 Ocak 1946'da Celal Bayar'ın önderliğinde Demokrat Parti'yi kurmuşlardır. Demokrat Parti ile Cumhuriyet politikalarında farklı bir yol izlenmeye başlanmıştır. 1945-1950 yılları arasında CHP dışında 23 parti kurulmuş, 1945 yılında başlayan çok partili döneme geçiş süreci, 1950 yılında Demokrat Partinin iktidarı ele almasıyla sonuçlanmıştır. (Ertan vd.2011:272) Çok partili hayatın Cumhuriyetin kültür politikalarında bir takım yavaşlamalara yol açtığı düşüncesi bugün bir takım bilim insanları tarafından dile getirilmektedir. 1945 ve 1960 arasındaki dönemin ayrı bir araştırma konusu olması gerekmektedir.

1920-1950 Dönemi Müzik Politikaları

Atatürk'ün Cumhuriyetin fikir temelini Batılılaşmadan ziyade medeniyetleşme olarak düşündüğü bilinir. “Atatürk “medeniyet” kavramını her fırsatta, Türk insanına yönelik olarak varılacak hedef olarak işledi. Buna ulaşmada en büyük vasitanın da Türk Milli Kültürü olduğunu devamlı tekrarlamıştır”(Yalçın vd,2002;204).

“Güzel sanatlarda başarı, bütün İnkılapların başarı olduğunun en kesin delilidir. Bunda başarılı olamayan milletlere ne yazık ki! Onlar, bütün başarılarına rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima mahrum kalacaklardır” diyen Atatürk sanata ve müziğe medeniyetleşme yolunda değer verir, tutum ve davranışları ile yön verir.

Tevhid-i Tedrisat Kanununun 1924'te çıkarılması, 1920'de kurulan ve 1923'te yeniden oluşturulan Milli Eğitim Teşkilatı'nın kurulması ve bu teşkilatın ilköğretimden üniversiteye, halk eğitimi üzerinde yaptığı yenilikler ve çalışmalar Cumhuriyetin Eğitim İnkılaplarının gerçekleşmesi yolunda atılan adımlar olarak görülebilir.

Kültür alanında ise harf inkılabının yapılması, Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin kurulması, Türk Dil İnkılabının gerçekleşmesi ile pekiştirildi. Güzel Sanatlar alanında ise İnkılapların gerçekleşmesinde Atatürk'ün sanata ve müziğe verdiği önem damgasını vurur. Müzikte yaşanan gelişimlerin, değişim ve gelişimlerin bizzat içerisinde Atatürk yer alır. “Türk müziğini, batılı müzik ölçü ve aletleriyle geliştirmek ve öğretmek için 1924 yılında Ankara Musiki Muallim Mektebi kurulmuş, 1930'dan sonra İstanbul Belediye konservatuarı ıslah edilmiş, 1935'de Ankara'da Milli Musiki ve Temsil Akademisi (Konservatuar) kurulmuştur. Bu çalışmalar sırasında Joseph Marx, Lico Amar, Paul Hindemith, Bela Bartok, Paul Lohman gibi bir çok değerli müzik uzmanları Türkiye'ye davet edilmiştir” (Akyüz vd,2008;266).

Erol, Türk Halk Müziği adının Cumhuriyet'in kültür politikasının bir ürünü olduğunu düşünür ve anlayışın bu müzik türüne devletin müdahalesi olarak görür. 1920'lerden 1950'lilere kadar geçen süreç içerisinde THM'nin Devlet Eliyle İcat edildiğini ve kurumsallaştırılmasını iki maddede açıklar. “1A.Yerel ezgilerin(THM) toplanması, sınıflandırılması 'törpülenmesi' ve özellikle 1940'lı yıllardan itibaren devlet denetimli medya (TRT) yoluyla 'otantik' icranın kurumsallaştırılması ve izler kitleye ulaştırılması. 1B. 1930'lardan itibaren Cumhuriyet'in resmi ideolojisine uygun olarak, toplanan yerel gerecin (THM) hars medeniyet uyarınca Batı sanat müziğinin temel bileşenleri (çalgı, armoni, tür vb) ile sentezlenmesi”(2009;77).

Ayrıca, halkevleri ve radyo bu dönem politikasının bir aracı olarak halk müziği reformunda önemli bir görev üstlenmiştir.(Balkılıç,2009:131)

Akbaba Dergisi ve Araştırmanın Amacı

Cumhuriyet sonrası kültürel alanda yapılan birçok yenilik özellikle çok partili hayata geçiş sürecinde bir takım farklı icraatlar, gelişmelerle karşı karşıya kalmıştır. Bu farklı anlayışlar günün gazete ve dergilerine konu olmuş ve tartışılmıştır.1940 yılında Muzaffer Sarısözen Yurttan Sesler Korosunu kurar ve bu koro ile radyo programlarında halk türkülerinin seslendirilmesine başlanır. Dönemin Radyo dergisinde çıkan yazıda halkın icra edilen müziğe tepkileri dile getirilirken, Yönetken'in yazıları Türk Halkının bu yayınları sevgiyle dinlediği yönündedir. (Balkılıç;2009:168) Dergi ve gazete yazıları toplumun kültürel gelişiminde önemli unsurlardır. Tarihe ışık tutmalarının yanı sıra yazıldıkları günün, dönemin kültürel yapısı, anlayışı ve değerleri üzerine de önemli bilgiler edinilmesini sağlarlar. Bu bağlamda, dergi ve gazete gibi yayınların çeşitli açılardan incelenmeleri, dönem dönem ele alınarak yine çeşitli açılardan değerlendirmelerinin yapılması, hem kültür tarihimize katkı sağlayacak hem de araştırma yapılan alanla ilgili çok değerli bilgiler sunacaktır. Bu düşünceyle ele alınan Akbaba Dergisi, araştırmaya konu olduğu dönemin en önemli siyasi mizah dergisi olarak yayınlanmış, oldukça seviyeli bir üslup içerisinde güncel konuları ele almış, toplumun bakış açısını ortaya koymuştur. Araştırma, dönemin genel görünümüne bir mizah dergisinin bakış açısıyla dikkat çekmeyi amaçlamakla birlikte, dönemin siyasi ve kültürel yapısının karmaşıklığının, çok derin çalışmaları gerektirdiği de ortadadır. Bu nedenle dönem genel özellikleriyle kısaca ele alınmış, bu yapı içerisinde müzikle ilgili çeşitli durumların Akbaba Dergisi'ne yansımaları konu edilmiştir. Çalışma, çok partili hayata geçiş süreci düşünülerek Nisan 1945 ve Mart 1946 tarihleriyle ve bu tarihler arasında yayınlanan Akbaba dergileriyle sınırlandırılmıştır. 19 Nisan 1945, 56. Sayı ile 21 Mart 1946, 104. Sayılar incelenmiş günün karikatürlerine konu edinilen kültürel konular üzerinde durulmuştur. 19 Nisan 1945 yılındaki Akbaba dergisinin künyesi şu şekildedir.

AKBABA
PERŞEMBE GÜNLERİ ÇIKAR, SİYASİ
MİZAH MECMUASI
İDAREHANE
İstanbul, Ankara Caddesi, No.47
Telefon: 22129
ABONE
Türkiye'nin her tarafı için:
Seneliği 1000, altı aylığı 500,
Üç aylığı 250 kuruş. Yabancı memleketlere:
Seneliği 2000, altı aylığı 1000,
Üç aylığı 500 kuruş.
19 Nisan 1945 Perşembe
Sayı 56
20 Kuruş

Yusuf Ziya Ortaç'ın başyazarlığını yaptığı, dergi, güncel konulara değinilen, içerisinde karikatürlerin, fıkraların, haberlerin, şiirlerin, hikâyelerin yer aldığı dönemin siyasi dergilerindedir. 1945 Nisan ve 1946 Mart dönemi incelendiğinde en çok konu edilen gelişmelerin, II. Dünya savaşı, çok partili hayata geçiş, zeytinyağı kıtlığı ve karaborsacılar olduğu görülmüştür.

Dergide güncel olayların yanında, kültürel gelişmelere de yer verilir ve ciddi eleştirilerde bulunulur. Örneğin 60. sayıda yer alan karikatürde kürsüye çıkan genç şair;

“Ben aruz bilmem, ben hece bilmem, ben kafiye bilmem, ben inla bilmem” derken, dinleyici; **“Amma kıymetli genç ha, ne kadar çok şey bilmiyor”** diyerek resmedilir.

62. sayıda ise iki baba şöyle sohbet eder.

-Bizim oğlan yeni şairlerden oldu
-Vah vah. Okuyup yazmaya hevesi yok demek”

Yine aynı sayıda “Alaylar” başlığı altında Alaturka bir konser şöyle anlatılır.

İstanbul Konservatuvarının alaturka saz heyeti, A ve B takımları bir arada olarak mevsimin son konserini, Sultani Yegah faslından verdi. Dinleyiciler o kadar iştahlı idiler ki, yer temin edebilmek için hava parası vermek arzusunu gösterenler bile vardı. Bu konserde göze çarpan noktalar şunlardı:

- 1- Osman Şevki Uludağ, daha evvelki yazılarında kendisine davetiye gönderilmediğinden şikayet ettiği halde yine yollanmamış olacak ki, salonda görülemedi.**
- 2- Bayan Hadiye, konserin birinci kısmında viyolonsel, ikinci kısmında ise kemençe çalarak iki telde oynayan bir cambaz olduğunu ispat etti. Klasik musikinin böylece modernize edilmesine cidden hayran kaldık.**
- 3- Bayan Âkileye iki sepet çiçek, Safiye’ye ise mütevazî bir buket gönderilmişti. Seyircilerimiz hiç de nazik değillermiş. Seyirciler diyoruz, zira konserin dinlendiğine katî bir delil söylenirse de halkın birbirini seyretmekle vakit geçirdiği muhakkaktır.**
- 4- Safiye abla iki kere notalarını yere döktü ve (maazallah) beyninde damar çatlaması tehlikesine rağmen Kemal Niyazi Seyhun bunları topladı. Bayan Safiye bir kere de söylediği şarkının güftesini unuttuğundan kemençeci bayan Hâdiye ye epey ecel teri döktürdü. Doğrusu şarkının yarıda kalması ihtimali bazı seyircileri de ürkütmedi değil.**
- 5- Konservatuvarın hâlâ ehliyetli bir hademe yetiştirememiş olması sanatkârların kedi yavrusu gezdirir gibi sandalye taşımalarından anlaşıldı.**
- 6- Başkaca bir vukuat olmadı (dinleyicilerin bazen şarkılara ve hatta taksimlere(!) refakati, ayakla tempo gibi ahvali âdiyeden olanlar hariç)**

Burada ilk dikkati çeken halkın sanat olaylarına olan ilgisidir. Bununla birlikte, sanatı bir eğlence aracı olarak gördükleri de söylenebilir. Klasik musikinin modernize edilmesi tartışmaları buraya da yansımıştır. Klasik müziğin sahne disiplininin yoksun bir yapısı olduğu da burada ciddi bir şekilde eleştiri konusu olmuştur.

Aynı sayıda Cemal Reşit Rey şöyle fıkralaştırılır.

Oda Musikisi
Cemal Reşit Rey yataklı vagona Anakara’ya gidiyordu. Kompartımanda hayranlarından bir zatla beraberdi. Geç vakte kadar konuştuktan sonra, uyumak üzere şöyle bir uzandı. Bir saat sonra, komşusu horul horul horlamaya koyulunca, Cemal Reşit onu uyardı:
-Pardon, dedi, şey, söylemeği unutmuşum, bendeniz oda musikisinden hoşlanmam

63. Sayıda ise devrin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel Amerika’daki Özgürlük Heykeli’ne benzetilerek elinde bir meşale ile resmedilir.

64. Sayıda çok partili hayata geçiş koro şefi ve şarkı söyleyen milletvekilleri olarak resmedilir.
(Resim 1)

Milletvekilleri

-Bir gönülde iki sevda olamaz

Aaaaah.....Olamaz

67. Sayıda iki genç bayan sahilde güneşlenmekte ve sohbet etmektedirler. Amerikan filmlerine ve hafızlığa bir gönderme yapılır.

-Bizim Ayten, Amerikan filmlerindeki bütün şarkıları bir dinleyişte ezberliyor...

-Elbet ezberler, babası hafızmış!...

Sayı 79'da ise eski ile yeni arasında ki farkı hatırlatmak için o hafta Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir karikatürden yararlanılmış. Ne idi... Ne oldu...vurgulamasıyla resmedilen olayda eskiden zorla okula giden ve fesli iki kişi tarafından götürülen bir çocuk, derginin yayınlandığı tarihte ise anne ve babası tarafından sıkıca tutulan ama okula koşmak isteyen bir çocuk tasvir edilir.

83. Sayıda ise TRT'den istifa eden Türk Sanat Müziği sanatçıları resmedilir. (Resim 2)

Alaturkacılar- Turnam, turnam...Ben buralarda durmam!.. Demektedirler.

Sayı 87'de ise o devirde sıkıntı çekilen üniversite hocalarına gönderme yapılmıştır.

Rektör - İlim uğruna bir lokma, bir hırkaya' razı profesörler, doçentler alınacaktır ••İsteklilerin Üniversite' ye başvurmaları ilan olunuuur! ••

88. Sayıda ise, Dil Meselesi başlığı altında Turhan Selçuk tarafından bir balerin resmedilir ve iki kişi konuşur:

- Üstat bu "balet" kelimesi de Türkçe midir acaba?

-Elbeet...Baksana: "bal" ve "et" ten mürekkep!...

93. Sayıda ise zamanın milletvekili alaycı bir şekilde karikatürize edilir. Elinde puro olan ve bir şekilde zengin ve elit bir kişi olarak resmedilen milletvekilinin yanında kara bir kedi'nin olması, Radyo'dan çıkan ses ifade edilirken davul ve zurna çalan tiplerin resmedilmesi, derginin-dönemin en ilgi çeken karikatürlerinden.

Milletvekili şöyle demektedir. (Resim 3)

-İşte istediğimiz musiki

Bu karikatür aynı zamanda dönemin kültür ve müzik politikalarının içerisinde olduğu durumu çok açık olarak yansıtmaktadır. Karikatür; kültürel değişimin toplum ve bireyler arasında ortaya çıkardığı karmaşık duygular yansıtır. Davul, zurna, halk çalgıcısı tipler ve varlıklı bir görünüm çizen milletvekili görünümü kendi içerisinde de bir paradoks yaratmaktadır.

95.sayı ise dönemin siyasi gelişmelerini anlayabilmek için fırsat yaratmaktadır. Demokrat Parti'ye geçmek isteyen T. Rüştü Aras elinde bir müzik aleti Demokrat Parti önünde serenat yapmaktadır.

Aras'ın sözleri şöyledir..

Tevfik Rüştü Aras:

Acaba şen misin,

*kederin var mı ?
Ne kadar derliyim,
haberın var mı ?
Bana da koynunda
bir yerin var mı ?
Ne kadar derliyim,
haberın var mı ?*

96. Sayıda ise öğretmenler Orkestrasına gönderme yapılır. Bugün; ancak Ankara'da görebildiğimiz Öğretmenler Orkestrası'nın o zamandan bugüne sayılarının yüzlerce olması gerekmiyor muydu diye sormamak elde değil.

Orkestrayı dinleyen iki kişi aralarında konuşur.

*-Ne tuhaf şey.. Hepsi- zıl çalıyor!
-Elbet ... Öğretmenler:-'orkestrası bu ı..*

97. sayıda yer alan karikatürde "yeni zengin" Turhan Selçuk tarafından karikatürize edilir. Yeni zengin bir ressamın yanına gider ve resim almak ister. Tabloda bir koyun figürü vardır. Yeni zengin'in sözleri tarih boyunca duyulabilecek türdendir.

*Yeni Zengin
- Üç yüz liramı?..İnsaf be!...Daha geçen kurban bayramında çiftini seksen liraya aldım!..*

Derginin 99. Sayısında yer alan Yusuf Ziya Ortaç'a ait yazı o dönemin kültürel değişimindeki çalkantıları açıklaması bakımından son derece önemlidir. Yobaz başlığını taşıyan yazı aynen aktarılmıştır.

YOBAZ

Yobaz eskiden sarıktı. Şimdi hamiyettir, merhamettir, fazilettir. Bazı Avrupa, hatta Amerika olduğunu da görürsünüz:

İşte bir demokrasi yobazı, işte bir komünist yobazı, işte bir... Saymağa hacet var mı? Günde kaç tanesinin elini sıkıyoruz!

Dün bunlardan biri, İstanbul operasının henüz ilk taşı konmadan temelene, kalemimi uzatıp iki üç damla mürekkep siydi:

-Opera değil, mektep'..Opera değil, hastane--

Kara Mustafa paşa Viyana'yı kuşatmıştı. Ölüm kalım günleri yaşıyorlardı. Şehirde, Türk atlarının kişnemesi duyuluyordu. Düşman ordular kumandanı Starhemberg kiral Leopold'3 e şu mektubu yazıyordu:

Sadık tebaanız, büyük acılar çekmektedir. Aç kaldıkları, ışsız kaldıkları oluyor. Fakat hiçbir gece operasız kalmıyorlar haşmetmeap!

Bu mektubun yazılışından iki buçuk asır sonra, ilk Türk operasının planları çizilirken, bir milleti yalnız çocuklardan, yalnız hastalardan ibaret sanan yobaz hakimiyet, dişlerini, tırnaklarını, yumruklarını sıkmış, haykırıyor:

-Opera değil, mektep!...

Opera değil, hastane!..Hamiyet, bazı hamiyetsizlik kadar iğrenç oluyor!..

Tarihi tespit edilemeyen bir sayıda ise, kültür politikaları ağır bir şekilde eleştirilmektedir. Kültür Bakanlığı'nın Türk Müziği Plakları yaptırıp halka ucuz satmayı planlaması yamalı elbiseler giyen bir köylünün plaktan şu hecelerden oluşan müziği dinlediği haliyle resmedilir. (Resim 4)

UYU EEEEEYYYYY TIFLI MELİKSÂNIM UYUUU

Sonuç ve Tartışma

İnsana ait hemen her unsur belli bir değişim ve dönüşüm içindedir ve bu “bilgi çağı” olarak adlandırılan 21. Yüzyılda daha bir hız kazanmıştır. Çok değil 30-40 yıl önce mektup yolu gözlerken, bugün aynı anda onlarca kişi ile iletişime geçebilmekteyiz. Dün sevdiğimiz bir sanatçının kasetini alabilmek için kuyruğa girerken ve bazı yerleşim yerlerinde aylarca beklemek gerekirken, bugün bir tık'la (güncel bir deyim) elimizin altında ve hemen kulaklarımızda buluyoruz şarkılarını. Bu değişimin en hızlı yaşandığı alan hiç kuşkusuz kültür ve kültürün en önemli unsuru müziktir. Kültürel değişim, teknolojinin lokomotifliğinde, hiçbir çağda yaşanmadığı kadar büyük bir hızla yaşanmaktadır. Üreten, icra eden ve dinleyen üçgeni dışında, eğitimden ekonomiye, bireysel ve toplumsal ilişkilerden, kültürel yaşantıya hayatın hemen her alanında etkin bir rolü olan müzik üzerine tartışmalar, kültürün önemli bir boyutu olması ve yaşamın vazgeçilmezleri arasında yer alması nedenleriyle, hiç bitmeyecektir.

Müziğin estetik, psikolojik, felsefi, tarihsel, kültürel, eğitimsel vb. birçok boyutunun özellikle de “toplum ve müzik” ve bu konu dâhilinde ki tüm konu ve alanlar üzerinde düşünölmeye, tartılmaya, araştırılmaya, önermeler çıkarılmaya devam edilecektir.

Bu araştırma özellikle Cumhuriyet sonrası dönemi incelemek, “mikro” bir yaklaşımla 1945-46 dönemi üzerinde durularak kültür, sanat ve müzik üzerine bir inceleme yapmak, konuya ilişkin derlemeler yaparak günümüz çalışmalarına fikir verebilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışma sürecinde ve sonucunda görölmüştür ki bazı tartışmalar bugün bile devam etmektedir. Müzik türleri arasındaki çatışmalar, kültür politikaları, cumhuriyet ilkeleri, müzik ve kültür ilişkisi, müzik ve siyaset ilişkisi, Partiler ve müzik politikaları, resim, edebiyat gibi sanata ilişkin tartışmalar güncelliğini sürdürmektedir. 12 Ekim 1998 tarihli Yeni Yüzyıl Gazetesindeki karikatür (Resim 5) ve 19 Temmuz 2009 tarihli penguen dergisinde yer alan karikatürler sanki bu düşünceyi doğrular nitelikte değil midir?

Yine Muammer Sun'un 1969 yılında kaleme aldığı ve ölkemizin kültürel yaşantısı üzerine manifesto niteliğindeki “*Türkiye'nin Müzik-Kültür-Tiyatro Sorunları*” adlı kitabını tekrar yazmaya başlasak büyük bir ihtimalle benzer sorunlarla karşılaşamayacak mıyız? Örneğin sorunlardan biri hala yöneticilerin ve öğreticilerin niçin öğrenci yetiştirdiklerini düşünmeyişi” (Sun, 1969:101) midir? Yine Fazıl Say bugün bile popüler kültürle ve popüler kültürün en önemli işbirlikçisi Arabesk” oluşumla savaşıyor mu? Ve haklı olarak sormaya ve yapılan onca güzel çalışmanın hala arzu edilen düzeye ulaşamadığına sitem etmeye devam ediyor. Çağımızın 74 piyanisti arasında hiçbir Türk piyanistin olmamasına ironik bir düşünce geliştiriyor “Türk devleti yarım yüzyıllık önemli bir yatırımının karşılığında yoksun bırakılmıştır. Ne diyelim? İnşallah bir dahaki sefere 21. Yüzyıla” (Say, 2000:133)

Okullaşmadan, eğitimde kullanılan programlara, hükümetlerin kültür ve sanat programlarından, yazılı ve görsel basına, halkın eğitiminden eğiteceklerin eğitimine bir çok konuda dünü, bugünü ve yarını düşünerek çalışmalı, üretmeli ve sergilemeliyiz.. Müzik üzerine düşünce geliştiren bilim ve sanat adamları, müziğin toplum için hayati bir öneme sahip olduğunu unutmamalı, gereksiz tartışmalar yerine Türk müzik kültürünü geliştirmenin yolları üzerinde tartışmalıdırlar.

Müziğin bu anlamda toplum üzerindeki gücü ve etkisi daha fazla üzerinde durulmasını gerektirmektedir ve bu önemle yapılan çalışmaların geçmişin de yol göstericiliğinde geliştirilmesi umulmaktadır.

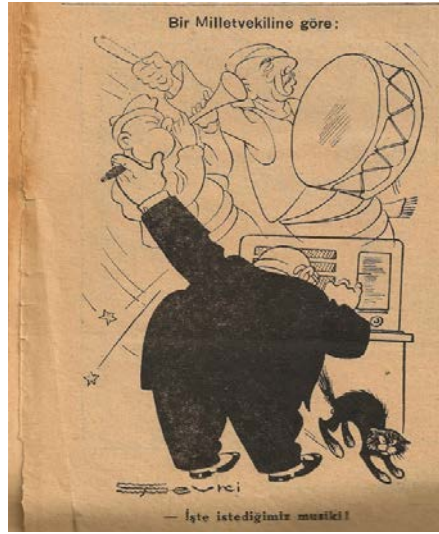
Resim 1.

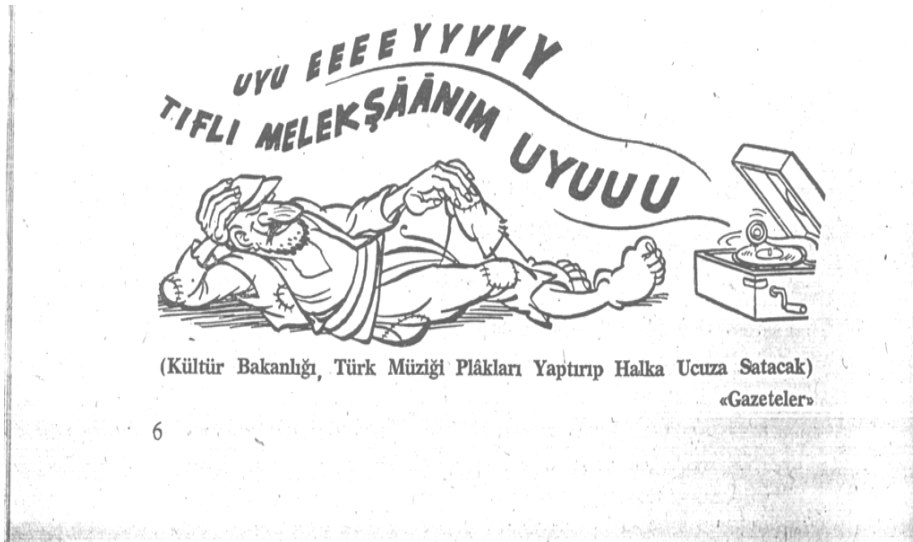
Resim 2.

Resim 3

Resim 4.

Resim 5.

Yeni Yüzyıl, 12 Ekim 1998

KAYNAKÇA

- AKBIYIK, Y. Vd.(2004). Türkiye Cumhuriyeti Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları, Bolu
- AKYÜZ, Y.(1994). Türk Eğitim Tarihi, Kültür Koleji Yayınları, İstanbul
- AKYÜZ, Y. ve Diğerleri(2008)''Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Ayraç Kitapevi, Ankara.
- ALPAGUT, U. (2010).Müzik Sorunlarına Bakışta Atatürk'ün İzleri. Bilim Kitabevi. Ankara.
- ARACI, E. (2006). Donizetti Paşa Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu. Y.K.Yay.İstanbul.
- BALKILIÇ, Ö. (2009). Cumhuriyet, Halk ve Müzik. Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952. Tan Yay. Ankara.
- BİROL, B., (2002) ''Toplumsal Yapılanmayla Kültürel ve Müziksel Gelişim Arasındaki İlişki'', Türkiye'de Müzik Sempozyumu, Sevda Cenap And Vakfı Yayınları, Ankara.
- BUDAK, O.A.(2006) Türk Müziğinin Kökeni-Gelişimi.phoenix yay.Ankara.
- CAN, S. (2001). ''Halk Eğitiminde Sosyal ve Kültürel Etkinliklerin Rolü'', Ülkemizde Halk Eğitiminin Amacı, Önemi ve Gerekliği Sempozyumu, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- EROL, A., (2009). Müzik Üzerine Düşünmek, Bağlam Yayıncılık, İstanbul

EROL, L., (2002) “Anadolu Tarihsel Müzik Kültürü Birikiminin AB Süreci İçin Anlamı”, Türkiye’de Müzik Sempozyumu, Sevda Cenap And Vakfı Yayınları, Ankara

ERTAN, T.F. vd. (2011) Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi. Siyasal Kitabevi. Ankara.

FICHTER, J.H., (2002). Sosyoloji Nedir?, Cev: Nilgün Çelebi, Anı Yayıncılık, Ankara

FUBINI, E., (2004). Müzikte Estetik, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara

GÖKÇE, B., (2004). Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Yayınevi, Ankara

GÜNAY, E., (2006) “Müzik Sosyolojisi” Bağlam Yayınları, İstanbul

GÜVEN, S., (1999). Toplum Bilim, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa

GÜZEL, S., (2000). Dönüşüm, ve TRT Yayınları, CD 1, Ankara

KAFESOĞLU, İ. (1984). Türk Milli Kültürü, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul

KURAN, E. (1997). Türk Çağdaşlaşması, Akçağ Yayınları, Ankara

SAĞLAM, A. (2009) Türk Musiki/Müzik Devrimi. Alfa Aktüel Yay. Bursa.

SAY, F. (2000) “Uçak Notları” Müzik Ansiklopedisi Yayınları” Ankara

SUN, M. (1969) “Türkiye’nin Müzik-Kültür-Tiyatro Sorunları”, Kültür Yayınları, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara

TEZCAN, M. (1988). Eğitim Sosyolojisi, Bilim Yayınları, Ankara

UÇAN, A. (1996). İnsan ve Müzik, İnsan ve Sanat Eğitimi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara

UÇAN, A., (2002).”Yirminci Yüzyılın Başında Türk Müzik Kültürünün Uygarlık Temelleri”, Türkiye’de Müzik Sempozyumu, Sevda Cenap And Vakfı Yayınları, Ankara

YALÇIN, D. Ve Diğerleri (2002). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara